

УДК 346

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2024.17>**Г. Г. Нестеров***orcid.org/0000-0001-6860-9814**здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
молодший науковий співробітник відділу проблем**міжрегіонального співробітництва**Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова**Національної академії наук України»*

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ

Постановка проблеми. У наукових дослідженнях правового характеру неодноразово розглядалися науково-теоретичні та прикладні питання, які пов'язані з окремими елементами правового статусу органів влади, в цілому, та органів місцевого самоврядування, зокрема.

Традиційним для вітчизняної правової науки можна визнати особливий наголос в дослідженнях на виявленні переваг та недоліків теоретичних конструкцій, які використовуються для пояснення правової природи органів влади як суб'єктів права та учасників відповідних правовідносин. При цьому окрема увага приділяється проблематиці визначення обсягу та змісту компетенції як одного з ключових елементів правового статусу, що також набуває важливої деталізації у межах галузевих юридичних наук. Як приклад, особливостям формування та реалізації господарської компетенції органами місцевого самоврядування було присвячено чималу кількість наукових робіт, у тому числі дисертаційного рівня [1–5 та ін.]. Крім того, зважаючи на комплементарний зв'язок інтересів органів місцевого самоврядування та територіальних громад як первинного джерела влади на місцевому рівні, правовому статусу останніх присвячено наукові дослідження, зокрема з позицій науки муніципального права. У зв'язку з цим можна виділити дисертаційну роботу А.О. Шевченко на тему «Муніципально-правовий статус територіальної громади в Україні та зарубіжних державах» [6].

Водночас, питання класифікації господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування дотепер на знайшло належного рівня наукового опрацювання, особливо з урахуванням сучасних суспільно-політичних подій, зумовлених воєнною агресією проти України.

Відтак, зазначеним обумовлюється актуальність представленого дослідження.

Стан опрацювання проблеми. У науковій літературі представлено результати наукових розвідок, присвячених пошуку шляхів розв'язання дискусійних питань щодо правового ста-

тусу органів влади, у тому числі органів місцевого самоврядування, із переважним акцентом на характеристиці такого елемента правового статусу як господарська компетенція, що знайшло вияв у наукових працях наступних науковців: О.П. Віхрова, Р.А. Джабраїлова, І.М. Кравець, К.В. Полякової, В.А. Устименка, К.Д. Хачук, В.С. Щербини та ін.

Водночас у правових дослідженнях у недостатній мірі опрацьовано питання, пов'язані із теоретичною та практичною значущістю класифікації господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування із виділенням у якості критерію правового режиму господарських відносин, у яких беруть участь органи місцевого самоврядування.

Метою статті є висвітлення деяких теоретико-прикладних аспектів класифікації господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. В одному з юридичних енциклопедичних видань поняття «правовий статус» розкривається через сукупність прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб, тобто прав і обов'язків суб'єктів права [7, т. 5, с. 44]. В той же час з точки зору повноти визначення ключових елементів, які мають складати змістовну складову юридичної категорії «правовий статус», окремо слід виділити дефініцію, запропоновану В.С. Щербиною. При цьому галузевий акцент, який міститься у інтерпретації В.С. Щербини, якраз досить чітко передає всю комплексність юридичної термінології, важливе місце у якій відводиться поняттю «правовий статус». Так, науковець зазначає, що правове становище (правовий статус) суб'єкта господарського права можна визначити як сукупність економічних, організаційних та юридичних ознак учасника відносин у сфері господарювання, встановлених в законодавстві (закріплених в іншій правовій формі), що дозволяють індивідуалізувати його шляхом виділення з-поміж інших осіб – суб'єктів правовідносин – і кваліфікувати як суб'єкта господарського права [8, с. 7].

Як зауважує В.С. Щербина, визначальною ознакою, що характеризує правовий статус суб'єкта господарського права, є його господарська компетенція (господарська правосуб'єктність). Втім, на думку вченого, для повної характеристики правового статусу суб'єктів господарського права велике значення мають і інші ознаки, що справляють вплив на обсяг господарської компетенції та її характер [8, с. 7].

Саме спираючись на специфіку сполучення прав та обов'язків у межах господарської компетенції органів місцевого самоврядування, К.В. Полякова дійшла висновку про можливість введення такого позначення правового статусу зазначених органів як «змішаний». Зокрема, на думку вченої, визнання органів місцевого самоврядування суб'єктами права, що реалізують повноваження територіальної громади як рівного з іншими учасниками суспільних відносин та делеговані їм повноваження з боку органів державної влади, справляє вплив на правовий статус та, відповідно, зміст господарської компетенції таких органів [3, с. 25].

Зважаючи на те, що теоретичні та практичні проблеми реалізації органами місцевого самоврядування господарської компетенції набули широкого поширення як тематичний напрям наукових досліджень, у значній мірі отримали систематизацію погляди науковців на критерії класифікації повноважень представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування.

Так, В.С. Щербина, за підсумками аналізу організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування, пропонує їх класифікувати за різними критеріями а саме:

а) залежно від характеру повноважень: власні (самоврядні) повноваження (виключні і ті, що можуть бути делеговані іншим особам); делеговані повноваження;

б) залежно від виду органу, який здійснює організаційно-господарські повноваження: повноваження місцевих рад; повноваження виконавчих органів місцевих рад;

в) залежно від галузей (сфер) господарювання, в яких реалізується господарська компетенція, виділено повноваження: у сфері соціально-економічного розвитку, планування та обліку; у галузі бюджету, фінансів і цін; щодо управління комунальною власністю; у галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; у галузі будівництва; у сфері зовнішньоекономічної діяльності [8, с. 219–221].

У дослідженнях інших науковців, із акцентом на здобутки науки господарського права, висновується, що у складі господарської компетенції органів місцевого самоврядування сполучаються елементи як загальної, так і спеціальної ком-

петенції. Зокрема, саме таку думку висловлює К.Д. Хачук, наголошуючи, що вказане призводить до спеціалізації органів місцевого самоврядування із виділенням у їх структурі підрозділів, наділених функціональною та галузевою компетенцією [5, с. 21].

На думку К.Д. Хачук, до органів загальної компетенції відносяться представницькі органи місцевого самоврядування та їх виконавчі комітети. В той час як структурні підрозділи органів місцевого самоврядування, як зазначає дослідниця, а саме відділи, управління, департаменти та інші виконавчі органи сільських, селищних та міських рад є органами спеціальної компетенції [5, с. 21–22]. Структурно останні, за твердженням К.Д. Хачук, включають органи функціональної та галузевої компетенції. Діяльність органів функціональної компетенції, як наголошує вчена, спрямована на організацію господарювання за окремими напрямками щодо всіх суб'єктів господарювання, тоді як діяльність органів галузевої компетенції передбачає організацію господарювання у певній галузі (сфері) економіки [5, с. 22].

Питання загальної, галузевої та спеціальної компетенції міської ради, за критерієм відношення до суб'єктів, що управляються з боку місцевої ради, знайшли висвітлення у дослідженні А.М. Серебрякова та В.А. Устименка. Зокрема, науковцями було охарактеризовано запропоновану класифікацію компетенції міської ради наступним чином:

– загальна компетенція – коли управлінська дія розповсюджується на необмежену кількість суб'єктів;

– галузева компетенція – коли управлінська дія розповсюджується на суб'єктів господарювання певної галузі (галузей) народного господарства;

– спеціальна компетенція – коли управлінська дія справляється на конкретний, обумовлений законодавством, суб'єкт і тими способами, які обумовлені законодавством України [цитуються за 2, с. 189–190].

Як можна переконатися, наукові підходи до класифікації господарської компетенції як складового елементу правового статусу органів місцевого самоврядування є досить розгалуженими та свідчать про використання дослідниками різних за характером критеріїв, як-то об'єктна складова (окремі сфери господарських відносин, окремі галузі економіки), суб'єктна складова (окремі суб'єкти господарювання), вид органу місцевого самоврядування (представницький чи виконавчий), природа повноважень (власні (самоврядні) чи делеговані) тощо.

Водночас, багатоелементна структура правового статусу суб'єкта господарського права, яким, у тому числі, визнаються органи місце-

вого самоврядування, дає підстави стверджувати про істотний вплив на зміст та обсяг відповідних внутрішніх елементів правового статусу засобів правового регулювання, що у сукупності формують той чи інший правовий режим.

Зокрема, В.С. Щербина відносить до ознак (елементів правового статусу) суб'єкта господарського права наступні:

- 1) мету і завдання суб'єкта господарського права;
- 2) вид та організаційну (організаційно-правову) форму суб'єкта господарського права;
- 3) порядок утворення (набуття статусу) і державної реєстрації суб'єкта господарського права;
- 4) правовий режим майна суб'єкта господарського права;
- 5) основний вид діяльності (безпосереднє здійснення господарської діяльності чи організація і управління господарською діяльністю);
- 6) характер прав і обов'язків (господарсько-виробничі) або повноважень (організаційно-господарські, організаційно-установчі);
- 7) юридичну відповідальність;
- 8) порядок припинення суб'єкта господарського права (чи його статусу) [8, с. 7–8].

Відтак, залежно від правового режиму господарських відносин, у яких беруть участь органи місцевого самоврядування, останні набувають певних юридично значущих ознак, які зумовлюють особливості механізму реалізації їх повноважень. Відповідно, можна запропонувати класифікацію господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування у кореляції із відповідним правовим режимом господарських відносин із виділенням наступних видів: 1) *загальний*; 2) *спеціальний*; 3) *особливий*.

1. Загальний господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах загального правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для здійснення управління та регулювання господарської діяльності на підвідомчій території села, селища чи міста. При цьому акти загального та спеціального господарського законодавства передбачають правове регулювання, спрямоване на досягнення цілей загального режиму господарювання.

Зокрема, нормативно-правові засади участі органів місцевого самоврядування у суспільних відносинах на засадах загального режиму господарювання отримали відтворення у межах глави 2 «Основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання» Господарського кодексу України від 16.01.2003 [9].

Як випливає зі змісту ч. 1 ст. 24 Господарського кодексу України, управління госпо-

дарською діяльністю у комунальному секторі економіки здійснюється через систему організаційно-господарських повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо суб'єктів господарювання, які належать до комунального сектора економіки і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління.

Водночас, у взаємовідносинах з іншими суб'єктами господарювання, як зазначено у ч. 1 ст. 23 Господарського кодексу України, органи місцевого самоврядування здійснюють свої повноваження щодо суб'єктів господарювання виключно в межах, визначених Конституцією України, законами про місцеве самоврядування та іншими законами, що передбачають особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, іншими законами. Додатково у зазначеній правовій нормі акцентовано увагу на тому, що органи місцевого самоврядування можуть здійснювати щодо суб'єктів господарювання також окремі повноваження органів виконавчої влади, надані їм законом.

У зв'язку з цим слід погодитися з І.М. Кравець щодо запропонованих підходів у визначенні юридичного змісту категорій «управління господарською діяльністю» та «регулювання господарської діяльності».

Так, дослідниця визначає поняття «управління господарською діяльністю» як комплекс необхідних заходів, що реалізуються на підставі права власності на майно, на базі якого провадиться господарська діяльність, або делегованих повноважень з метою ефективного її здійснення (збільшення доходу від використання такого майна, збільшення вартості та/або кількості майна, досягнення певного соціально-економічного ефекту). Своєю чергою «регулювання господарської діяльності» вченою інтерпретується як встановлення умов здійснення господарської діяльності господарськими організаціями всіх форм власності та індивідуальними підприємцями (громадянами, іноземцями, особами без громадянства, зареєстрованими у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності), з метою гарантування свободи підприємництва, обмеження монополізму і захисту економічної конкуренції з одночасним здійсненням контролю за дотриманням встановлених правил, норм і застосування відповідальності за їх порушення [4, с. 4–6].

Між іншим слушною є думка О.П. Віхрова, який вважає, що між управлінням та регулюванням господарської діяльності, як способами впорядкування, організації і забезпечення економічних процесів, нездоланної різниці немає [10, с. 53–61].

Додаткову увагу привертає науковий висновок О.П. Віхрова про подвійну природу органи місцевого самоврядування, пропонуючи розрізняти поняття «орган керівництва економікою» та «суб'єкт організаційно-господарських повноважень». На думку вченого, певний орган місцевого самоврядування може вважатися суб'єктом організаційно-господарських повноважень лише в тому випадку, якщо він здійснює зазначені повноваження безпосередньо стосовно конкретного суб'єкта господарювання (наприклад, у разі прийняття органом місцевого самоврядування рішення, адресованого комунальному підприємству, що перебуває у сфері управління цього органу). У разі прийняття органами місцевого самоврядування правових актів щодо встановлення певних правил поведінки суб'єктів господарювання в межах відповідної території (без вступу у відносини з конкретним суб'єктом господарювання) ці органи, за твердженням О.П. Віхрова, мають розглядатися як органи керівництва економікою [10, с. 101–103; 11, с. 62].

2. Спеціальний господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах спеціального правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для досягнення цілей у межах спеціального режиму господарювання.

У разі впровадження спеціального режиму господарювання, що відбувається на підставі закону, органи місцевого самоврядування набувають додатковий обсяг прав та обов'язків у сфері господарювання. Додаткова деталізація обсягу та змісту господарської компетенції може відбуватися також з урахуванням господарських договорів, укладення яких є необхідним для практичного застосування механізму спеціального режиму господарювання.

Так, правові засади впровадження спеціальних режимів господарювання встановлені Розділом VIII «Спеціальні режими господарювання» Господарського кодексу України.

Зокрема, одним з перших у межах Розділу VIII згадується такий спеціальний режим господарювання як спеціальна (вільна) економічна зона (глава 39). Попри наявний позитивний досвід функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, пільговий правовий режим функціонування останніх у 2005 році Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» [12] було скасовано, залишивши у змістовній частині спеціальних законів лише загальні положення, а згодом, у липні 2022 року, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих

актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [13] було скасовано такі спеціальні закони разом із базовим законом, який визначав загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, а саме Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [14].

Варто зазначити, що Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» встановлювалися функції та повноваження місцевих Рад народних депутатів та місцевої державної адміністрації щодо управління спеціальними (вільними) економічними зонами. Так, ст. 10 зазначеного Закону передбачалося те, що місцеві Ради народних депутатів та місцеві державні адміністрації, на території яких розташована спеціальна (вільна) економічна зона, здійснюють свої повноваження на території зони у повному обсязі, якщо законодавчими актами про створення спеціальних (вільних) економічних зон не передбачено інше. Крім того, до сфери повноважень місцевих Рад народних депутатів та місцевої державної адміністрації належало:

внесення пропозицій щодо змін у статусі спеціальної (вільної) економічної зони в порядку, встановленому чинним законодавством;

вирішення разом з органами державної виконавчої влади, суб'єктами економічної діяльності та профспілковими організаціями спеціальної (вільної) економічної зони питань, пов'язаних із специфікою правового та фінансового забезпечення, соціального захисту громадян України, які проживають на території зазначеної зони.

Додатково до сфери повноважень місцевих Рад народних депутатів та місцевих державних адміністрацій відносилось укладення з органом господарського розвитку спеціальної (вільної) економічної зони генеральної угоди про передачу в її користування земельних ділянок, об'єктів інфраструктури, розташованих на цій території, та природних ресурсів.

Окремо наголошувалося на тому, що місцеві Ради народних депутатів та місцеві державні адміністрації, на території яких розташована спеціальна (вільна) економічна зона, могли мати своїх представників у керівництві органу господарського розвитку і управління спеціальної (вільної) економічної зони.

За сучасних умов економічного життя отримали поширення або набувають свого поступового розвитку у межах національної господарської системи інші види спеціальних режимів господарювання, які справляють вплив, у тому числі, на місцеву економіку та сприяють набуттю органами місцевого самоврядування додаткових

специфічних прав та обов'язків, що позначається і на інших елементах господарсько-правового статусу.

Зокрема, певними особливостями характеризується господарсько-правовий статус органу місцевого самоврядування як суб'єкта концесійних правовідносин та, в цілому, як учасника відносин, що впливають з різних форм державно-приватного партнерства, сторони спеціального інвестиційного договору (відповідно до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» від 17.12.2020 [15]), ініціатора створення індустріального парку тощо.

3. Особливий господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах особливого правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для досягнення цілей, визначених особливим періодом функціонування держави, в цілому, та територіальних громад, зокрема.

Насамперед, набуття органами місцевого самоврядування особливого господарсько-правового статусу відбувається за екстраординарних умов розвитку держави, коли економічні відносини підлягають правовому регулюванню саме з метою досягнення цілей особливого періоду розвитку суспільства.

Саме за таких умов функціонують всі системи життєзабезпечення на період дії правового режиму воєнного стану, запровадженого Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 [16].

Згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015, воєнний стан визначається як **особливий правовий режим**, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (ст. 1).

У ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» наголошується на деяких особливостях здійснення органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану.

Так, у період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення, з обов'язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин, щодо:

1) звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку;

2) обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій. Обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій, здійснюється відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»;

3) демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження, визначеного пунктом 2 цієї частини, визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об'єктів оборонного і спеціального призначення, об'єктів культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»). Розпорядження про демонтаж таких будівель і споруд вносяться до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ч. 4 ст. 9).

Додатково, як впливає зі змісту ч. 5 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення щодо:

1) передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;

2) створення спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правничої допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників цих установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правничої допомоги;

3) боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;

4) поводження з небезпечними відходами.

Важливим є застереження щодо повноважень сільського, селищного, міського голови щодо

укладення договорів від імені ради з питань, визначених ч.ч. 4 і 5 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», (якщо вони належать до виключної компетенції сільської, селищної, міської ради). Зокрема, відзначається, що такі договори, укладені під час дії воєнного стану, не потребують затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою, якщо строк дії таких договорів не перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану. У разі якщо строк дії таких договорів перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану, сільська, селищна, міська рада протягом 30 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану приймає рішення про затвердження таких договорів та строк їх дії [17].

Впровадження воєнного стану також справляє вплив на правовий статус органів місцевого самоврядування як розпорядників публічної інформації, суб'єктів регуляторної діяльності та надавачів державної допомоги.

Зокрема, у період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб **не поширюються** вимоги п. 3 ч. 1 (у частині оприлюднення проєктів актів), ч. 4 ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (ч. 10 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти низки узагальнюючих висновків, а саме:

встановлено, що наукові підходи до класифікації господарської компетенції як складового елементу правового статусу органів місцевого самоврядування є досить розгалуженими та свідчать про використання дослідниками різних за характером критеріїв, як-то об'єктна складова (окремі сфери господарських відносин, окремі галузі економіки), суб'єктна складова (окремі суб'єкти господарювання), вид органу місцевого самоврядування (представницький чи виконавчий), природа повноважень (власні (самоврядні) чи делеговані) тощо;

доводиться, що в той же час проблематика класифікації господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування дотепер на знайшла належного рівня наукового опрацювання, особливо з урахуванням сучасних суспільно-політичних подій, зумовлених воєнною агресією проти України. Багатоелементна структура правового статусу суб'єкта господарського права, яким, у тому числі, визнаються органи місцевого самоврядування, дає підстави стверджувати про істотний вплив на зміст та обсяг

відповідних внутрішніх елементів правового статусу, представлених у цитованих у межах цього дослідження наукових джерелах, засобів правового регулювання, що у сукупності формують той чи інший правовий режим;

наголошується на тому, що залежно від правового режиму господарських відносин, у яких беруть участь органи місцевого самоврядування, останні набувають певних юридично значущих ознак, які зумовлюють особливості механізму реалізації їх повноважень. Відповідно, запропоновано класифікацію господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування у кореляції із відповідним правовим режимом господарських відносин із виділенням наступних видів: 1) загальний; 2) спеціальний; 3) особливий;

аргументовано положення про те, що загальний господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах загального правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для здійснення управління та регулювання господарської діяльності на підвідомчій території села, селища чи міста. При цьому акцентується увага на тому, що акти загального та спеціального господарського законодавства передбачають правове регулювання, спрямоване на досягнення цілей загального режиму господарювання;

обґрунтовано положення про те, що спеціальний господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах спеціального правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для досягнення цілей у межах спеціального режиму господарювання;

стверджується, що особливий господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах особливого правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для досягнення цілей, визначених особливим періодом функціонування держави, в цілому, та територіальних громад, зокрема. Зроблено наголос на тому, що набуття органами місцевого самоврядування особливого господарсько-правового статусу відбувається за екстраординарних умов розвитку держави, коли економічні відносини підлягають правовому регулюванню саме з метою досягнення цілей особливого періоду розвитку суспільства. Саме за таких умов функціонують всі системи життєзабезпечення на період дії правового режиму воєнного стану.

Література

1. Місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи: моногр. / В.М. Бесчастний, Ю.В. Делія, В.А. Устименко та ін. Донецьк : Донец. юрид. ін-т при ДонНУ, 2005. 272 с.

2. Джабраїлов Р.А. Господарська правосуб'єктність міста: теорія і практика : монографія. Донецьк : Ноулідж, 2010. 455 с.

3. Полякова К.В. Господарська компетенція органів місцевого самоврядування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2019. 205 с.

4. Кравець І. М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2008. 16 с.

5. Хачук К. Д. Організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Донецьк : НАН України; Ін-т економіко-правових досліджень, 2011. 245 с.

6. Шевченко А.О. Муніципально-правовий статус територіальної громади в Україні та зарубіжних державах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2020. 20 с.

7. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Шемшученко Ю. С. (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 5: П–С. 2003. 736 с.

8. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: моногр. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

10. Віхров О. П. Організаційно-господарські правовідносини: моногр. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 512 с.

11. Віхров О. П. Про розмежування господарських та адміністративних відносин. *Економіка та право*. 2008. № 1 (20). С. 57–62.

12. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України : Закон України від 25.03.2005 № 2505-IV. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-15#Text>.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

14. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13.10.1992 № 2673-XII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text> (втратив чинність).

15. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.

16. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

17. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Анотація

Нестеров Г. Г. Господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування: теоретико-прикладні аспекти класифікації. – Стаття.

Доводиться, що проблематика класифікації господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування дотепер не знайшла належного рівня наукового опрацювання, особливо з урахуванням сучасних суспільно-політичних подій, зумовлених воєнною агресією проти України. Багатоелементна структура правового статусу суб'єкта господарського права, яким, у тому числі, визнаються органи місцевого самоврядування, дає підстави стверджувати про істотний вплив на зміст та обсяг відповідних внутрішніх елементів правового статусу, представлених у цитованих у межах цього дослідження наукових джерелах, засобів правового регулювання, що у сукупності формують той чи інший правовий режим. Наголошується на тому, що залежно від правового режиму господарських відносин, у яких беруть участь органи місцевого самоврядування, останні набувають певних юридично значущих ознак, які зумовлюють особливості механізму реалізації їх повноважень. Відповідно, запропоновано класифікацію господарсько-правового статусу органів місцевого самоврядування у кореляції із відповідним правовим режимом господарських відносин із виділенням наступних видів: 1) загальний; 2) спеціальний; 3) особливий. Аргументовано положення про те, що загальний господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах загального правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для здійснення управління та регулювання господарської діяльності на підвідомчій території села, селища чи міста. Обґрунтовано положення про те, що спеціальний господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах спеціального правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для досягнення цілей у межах спеціального режиму господарювання. Стверджується, що особливий господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризує їх діяльність в умовах особливого правового режиму регулювання суспільних відносин, який передбачає встановлення обсягу прав та обов'язків органів місцевого самоврядування необхідного та достатнього для досягнення цілей, визначених особливим періодом функціонування держави, в цілому, та територіальних громад, зокрема.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, господарсько-правовий статус, правовий режим, загальний господарсько-правовий статус, спеціальний господарсько-правовий статус, особливий господарсько-правовий статус.

Summary

Nesterov H. H. The economic and legal status of local self-government bodies: theoretical and practical aspects of classification. – Article.

It is proven that the issue of classifying the economic and legal status of local self-government bodies has not yet received adequate scientific attention, especially considering the current socio-political events caused by the military aggression against Ukraine. The multi-element structure of the legal status of a business law entity, which includes local self-government bodies, provides grounds to assert a significant influence on the content and scope of the corresponding internal elements of legal status, represented in the cited scientific sources within this study, by means of legal regulation, which collectively form a specific legal regime. It is emphasized that depending on the legal regime of economic relations in which local self-government bodies participate, they acquire certain legally significant characteristics that determine the peculiarities of the mechanism for implementing their powers. Accordingly, a classification of the economic and legal status of local self-government bodies has been proposed in correlation with the respective legal regime of economic relations, distinguishing the following

types: 1) general; 2) special; 3) exceptional. It is argued that the general economic and legal status of local self-government bodies characterizes their activities under the general legal regime of regulating social relations, which involves establishing the scope of rights and duties of local self-government bodies necessary and sufficient for managing and regulating economic activities within the territory of a village, settlement, or city. It is substantiated that the special economic and legal status of local self-government bodies characterizes their activities under the special legal regime of regulating social relations, which involves establishing the scope of rights and duties necessary and sufficient to achieve the goals within the special economic regime. It is claimed that the exceptional economic and legal status of local self-government bodies characterizes their activities under the exceptional legal regime of regulating social relations, which involves establishing the scope of rights and duties necessary and sufficient to achieve the goals defined by the exceptional period of the state's functioning as a whole and territorial communities in particular.

Key words: local self-government bodies, economic and legal status, legal regime, general economic and legal status, special economic and legal status, exceptional economic and legal status.